

Zuzanna Wronka¹

Kobiety w Afganistanie. Wyzwania i problemy Afganek w konsekwencji pierwszych rządów talibów

STRESZCZENIE W latach 90. XX w., kiedy w wyniku wojny domowej talibowie doszli do władzy w Afganistanie, zaczęto narzucać kobietom wiele restrykcji społecznych, w tym obowiązkowe nakrycia (burki). Dochodziło także do nakładania coraz bardziej fundamentalnych, szkodliwych i abstrakcyjnych ograniczeń dotyczących m.in. dostępu do edukacji i opieki zdrowotnej, zakazu pracy obejmującego również pracę jako lekarze dla innych kobiet. Co więcej, wprowadzono bardzo surowe prawo zabraniające kobietom pojawiania się w przestrzeni publicznej bez męskiego opiekuna, np. w postaci męża lub krewnego mężczyzny, co dosłownie skazywało wdowy oraz ich dzieci na głód. Takie postępowanie rządu talibów zaprowadziło afgańskie instytucje oraz gospodarkę na skraj upadku. Ubóstwo w krytyczny sposób dotknęło w szczególności kobiety i dzieci. Historia Afganek zatoczyła koło w chwili wycofania się wojsk Stanów Zjednoczonych Ameryki i ich koalicjantów z terytorium Afganistanu. Kobiety ponownie stanęły w obliczu wielkiego zagrożenia oraz niebezpieczeństwa ze względu na powrót talibów do władzy. Niniejszy artykuł ma na celu przedstawienie różnych aspektów życia afgańskich kobiet oraz tego, z jakimi trudnościami i barierami borykają się na co dzień, a które są wynikiem rządów talibów, ich fundamentalistycznego podejścia do władzy oraz zachowań samego społeczeństwa wynikającego ze złożonej tradycji i kultury Afganistanu. Analizie poddane zostały artykuły prasowe, artykuły naukowe, bazy statystyczne, liczne źródła internetowe podejmujące tematykę z zakresu stosunków międzynarodowych oraz historii i tradycji Afganistanu na rzecz przybliżenia tego wielowymiarowego problemu.

SŁOWA KLUCZOWE Afganistan, talibowie, Afganki, prawa kobiet, terroryzm, fundamentalizm

¹ Lic. Zuzanna Wronka, Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, e-mail: zuza.wronka@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5500-252X.

Wstęp

Losy Afganistanu w ciągu ostatnich dziesięcioleci były bardzo burzliwe. W trakcie minionych kilku dekad kraj ten był kolejno pod okupacją Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, następnie Stanów Zjednoczonych Ameryki wraz z międzynarodowymi siłami koalicji, a w międzyczasie rządy sprawowali radykalni talibowie wspierani przez opresyjne grupy bojowników islamskich. W tak drastycznie zmieniającym się krajobrazie politycznym życie kobiet w Afganistanie na przestrzeni 50 lat było wielokrotnie wystawiane na niebezpieczeństwo, ubóstwo i głód, a ich prawa wykorzystywane, czasami w dobrej wierze, jednak zdecydowanie częściej w wyniku złych pobudek, przez różne ugrupowania w celu uzyskania korzyści politycznych².

Obywatelki Afganistanu to w zdecydowanej większości kobiety ubrane w burki, które zakrywają ich ciała w całości, bardzo często włącznie z oczami. Obraz afgańskich dziewcząt może kojarzyć się również z popularnym zdjęciem *National Geographic* pochodzącym z 1985 r., gdzie na okładce magazynu widniała słynna *Afghan Girl* (Strochlic, 2017). Życie kobiet w Afganistanie to również bardzo smutne obrazy zamordowanych aktywistek, a także zwyczajnych kobiet, za publiczną obronę i walkę o ich prawa (ABC News, 2001). Jednak nie zawsze tak było. Przed radziecką interwencją, w latach 50., 60. i 70. XX w., w Afganistanie obserwowano stosunkowo stały postęp w zakresie praw kobiet. W 1950 r. *pu-drach* (Krayner, 2011), czyli separacja płciowa została zniesiona, a w latach 60. wprowadzenie nowej konstytucji zrównało prawa kobiet i mężczyzn na wielu płaszczyznach życia, także w zakresie uczestnictwa w życiu politycznym, ponieważ Afganki możliwość głosowania w wyborach uzyskały wraz z nową konstytucją ustanowioną w 1964 r. (New Zealand History, 2021).

Życie kobiet w Afganistanie zaczęło się drastycznie zmieniać podczas zamachów stanu i radzieckiej okupacji w latach 1979–1989 oraz w wyniku konfliktów domowych między mudżahedinami a siłami rządowymi w latach 80. i 90. (Britannica, 2021), kiedy Afganki systematycznie traciły swoje prawa. Pod rządami talibów kobietom i dziewczętom zaczęto odmawiać najbardziej oczywistych praw, a ze względu na egzekwowanie przez talibów własnej radykalnej

² Przedstawiona w niniejszym artykule analiza praw kobiet w Afganistanie przygotowana została w oparciu o dostępne dane i z pewnością nie wyczerpuje tak złożonego zagadnienia. Należy pamiętać, że wielu obywateli tegoż państwa kieruje się bowiem w swoim życiu kodeksem honorowym (*pasztunwali*), a nie prawem szariat.

wersji islamskiego prawa szariatu (Britannica, 2022a) były one dyskryminowane na każdej płaszczyźnie życia codziennego. Zasadniczo były one niewidoczne w życiu publicznym, będąc jednocześnie więźniami własnych domów.

Po atakach dokonanych 11 września 2001 r. (Bergen, 2022) przez Al-Kaidę, islamistyczną, sunnicką organizację terrorystyczną, na czele z Osamą bin Lade-nem (Britannica, 2022b), Stany Zjednoczone Ameryki natychmiast odpowiedziały zbrojnie i rozpoczęły z sojusznikami inwazję na Afganistan 7 października 2001 r. (Department of Emergency and Military Affairs, 2001). W kontekście praw i życia afgańskich kobiet amerykańska inwazja dawała nadzieję na polepszenie ich sytuacji. Środowisko międzynarodowe oraz światowi przywódcy w celu uzasadnienia interwencji w Afganistanie wielokrotnie powoływali się na potrzebę poprawy sytuacji kobiet w tym kraju. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych Kofi Annan (Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, 2007) w swoim przemówieniu z grudnia 2001 r. powiedział: „Nie może być prawdziwego pokoju i odbudowy w Afganistanie bez przywrócenia praw kobiet” (Annan, 2001). Również Sekretarz Stanu USA Colin Powell (Britannica, 2022c) w swoim wystąpieniu z listopada 2001 r. przedstawił stanowisko dotyczące sytuacji kobiet w Afganistanie, mówiąc: „Odzyskanie Afganistanu musi pociągać za sobą przywrócenie praw afgańskich kobiet, bez nich nie będzie to możliwe” (Powell, 2001).

Talibów od władzy udało się odsunąć pod koniec 2001 r. (Britannica, 2021), co otworzyło nowe możliwości dla starań o przywrócenie praw kobiet. W latach po międzynarodowej interwencji duża liczba szkół ponownie zaczęła nauczać dziewczęta, a kobiety mogły podejmować pracę zarobkową. Nowa konstytucja z 2004 r. dała wyczekiwany postęp w kierunku równości, ponieważ zagwarantowała w niej prawa kobiet (Allen & Felbab-Brown, 2020), a w 2009 r. osiągnięto kolejny kamień milowy, ponieważ władze Afganistanu przyjęły ustawę o eliminacji przemocy wobec kobiet (EVAW – *Elimination of Violence against Women*), która zdefiniowała i spenalizowała różne rodzaje przestępstw i nadużyć wobec kobiet (Medica Mondiale, 2021).

Po dwóch dekadach amerykańskiej obecności w Afganistanie momentem zwrotnym dla wszystkich afgańskich obywateli, a w szczególności dla kobiet, była decyzja o całkowitym wycofaniu sił koalicji z końcem sierpnia 2021 r. (Biden, 2021). Burzliwe wyjście ostatnich amerykańskich żołnierzy z terytorium Afganistanu umożliwiło talibom ponowne wprowadzenie radykalnych rządów oraz zawieszenie praw kobiet i wznowienie ucisku, co w konsekwencji zmusiło wiele z nich do opuszczenia swoich domów w poszukiwaniu bezpieczeństwa w innych

częściach kraju lub w państwach sąsiednich (UN Women, 2022a). Pomimo przedstawiania łagodniejszej retoryki przez rządy radykałów w zakresie praw kobiet odnotowano bardzo poważną rozbieżność pomiędzy informacjami udzielanymi w wywiadach telewizyjnych (Amanpour, 2021) a faktycznymi działaniami, gdzie nierzadko stosowano wciąż bardzo surowe zasady, stojące w sprzeczności z zapewnieniami przywódców talibów (Barr, 2021).

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie różnych aspektów życia kobiet w Afganistanie (edukacji, życia rodzinnego, opieki zdrowotnej) oraz tego, z jakimi przeszkodami i trudnościami borykają się w tych dziedzinach życia (dyskryminacja, okoliczności i sposób zawierania małżeństw, przemoc seksualna), a które są konsekwencją rządów talibów, fundamentalizmu płynącego z ich sposobu rządzenia państwem, a także podejścia samego społeczeństwa, które jest wynikiem złożonej tradycji i kultury Afgańczyków oraz religii, w tym prawa szariatu. W związku z powyższym, kluczowymi pytaniami, jakie postawiono w niniejszym artykule, są: Jakie zmiany w prawach i statusie społecznym kobiet zaobserwowano w Afganistanie po objęciu władzy przez talibów i jakie były skutki tych zmian? Jakie konkretne polityki i praktyki wpłynęły między innymi na edukację, zawieranie małżeństw, opiekę zdrowotną kobiet i dziewcząt w czasie rządów talibów oraz jakie były długofalowe skutki tych działań? Jakie przemiany i zmiany zaobserwowano w sytuacji kobiet w Afganistanie po obaleniu pierwszych rządów talibów oraz jakie wyzwania nadal istnieją? By móc odpowiedzieć na te pytania i przybliżyć wielowymiarowość tego problemu, w pracy wykorzystana została metoda analizy dostępnych dokumentów, w tym artykułów zarówno prasowych, jak i naukowych, baz statystycznych, a także innych źródeł internetowych, które swoją tematyką obejmują historię oraz tradycję Afganistanu.

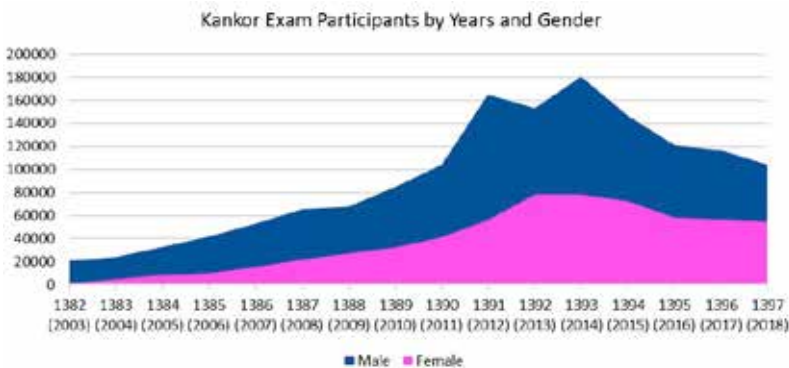
Edukacja

Edukacja uznawana jest za podstawowe prawo człowieka i jest gwarantowana przez międzynarodowe konwencje i deklaracje. Dlatego każde dziecko, niezależnie od płci, powinno mieć dostęp do edukacji. Wraz z wycofaniem się wojsk amerykańskich oraz społeczności międzynarodowej edukacja dziewcząt w Afganistanie stała się pod dużym znakiem zapytania, ze względu na powracające rządy talibów i komplikacje, jakie niesła za sobą ta sytuacja. Urzędnicy rządowi, społeczeństwo obywatelskie, dziennikarze i media starały się podkreślać, jak ważna jest edukacja kobiet, biorąc za przykład m.in. sukces córki górnik z Kabulu,

Shamsii Alizady, która uzyskała najwyższy wynik spośród 170 tysięcy studentów na szczelu ogólnokrajowym w corocznym egzaminie wstępnym na uniwersytet (TOLONews, 2020). Jej osiągnięcie relacjonowano w całym kraju, wykorzystując jednocześnie zaistniałą sytuację jako argument adresowany do talibów, że prawa kobiet i ich aktywny udział w życiu państwa mają bardzo duże znaczenie.

W latach 1996–2001, kiedy talibowie poprzednio sprawowali władzę, nie pozwalali dziewczętom uczęszczać do szkół. Jednak od 2001 r., kiedy udało się odsunąć talibów od władzy, międzynarodowa społeczność zainwestowała ogromne środki finansowe w sektor edukacji w Afganistanie (Kelly, 2011). Wsparcie dla afgańskiej edukacji, którego skutkiem był ogromny wzrost liczby dziewcząt uczęszczających do szkół (UN Women, 2021), od dawna uważane było za świetny przykład sposobu na odbudowę tego kraju. W ciągu ostatnich dwudziestu lat obywatelki Afganistanu miały bardzo duże możliwości poprawy standardu swojego życia na wielu płaszczyznach, w tym i edukacji. Do 2018 r. dziewczęta stanowiły niemalże 40% (3,6 mln) uczniów w całym kraju (Batha, 2022). Dla porównania w 2001 r. do afgańskich szkół zapisanych było jedynie 5 tys. dziewcząt (Kelly, 2011). Wzrost w ciągu ostatnich dwóch dekad nie dotyczył jedynie dziewcząt uczęszczających do szkół, ale także zwiększonej obecności kobiet na uniwersytetach.

Jak wskazują dane dotyczące krajowego egzaminu wstępnego w Afganistanie, zwanego *Kankor* (Tahir & Wakeel, 2019, s. 14), liczba kobiet biorących udział w tych egzaminach stopniowo rosła w ciągu ostatnich 20 lat. Te same statystyki pochodzące ze zbiorów danych *Kankor* uwidaczniają także utrzymującą się dysproporcję pomiędzy płciami w szkolnictwie wyższym, jednakże stale rosnący udział kobiet w egzaminie był obiecujący (Zirack, 2021).

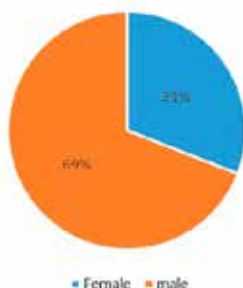

Wykres 1. Udział studentów w egzaminach wstępnych w latach 2003–2018

Źródło: Zirack (2021).

W odniesieniu do statystyk Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego (Afghanistan Ministry of Higher Education) z biegiem czasu zróżnicowanie płci w odniesieniu do szkolnictwa wyższego pomniejszyło się na korzyść studentek rozpoczynających studia na uniwersytetach w Afganistanie. Liczba uczestniczek w egzaminie *Kankor* z 2003 r. (1000) różniła się diametralnie od tej z 2013 r. (78000), kiedy osiągnięto rekordową liczbę dziewcząt biorących w nim udział (Zirack, 2021).

Kankor Exam Participants by Gender-Ratio

Wykres 2. Podział według płci uczestnictwa w egzaminie wstępnym na uniwersytet (2003–2018)

Źródło: Zirack (2021).

Wykres 1 ukazuje jednak, że liczba mężczyzn biorących udział w egzaminie *Kankor* na poziomie krajowym zawsze była wyższa od liczby kobiet, ale w niektórych prowincjach Afganistanu było odwrotnie. Tu dobrym przykładem odmienną sytuacją był Herat, gdzie liczba kobiet biorących udział w egzaminie była wyższa od liczby mężczyzn. W społeczeństwie tak wysoce tradycyjnym, gdzie przeszkody w edukacji kobiet były „normalnością”, zmiana ta jest spektakularna (Zirack, 2021). Dysproporcja płci w odniesieniu do lat poprzednich stopniowo zmniejszała się, a niedawne dane wykazały, że udział dziewcząt w egzaminie *Kankor* w Heracie oraz ich udział w toku nauczania na Uniwersytecie Herat przekroczył 50% (Salehi, 2021). Jest to prawdziwy sukces w edukacyjnej historii kobiet w Afganistanie, a odwrócenie tych różnic między mężczyznami a kobietami jest przełomowym i bezprecedensowym momentem.

Całokształt tych dokonań w kontekście wycofania się sił Stanów Zjednoczonych Ameryki z terytorium Afganistanu jest bardzo zagrożony. Zanim jeszcze doszło do upadku afgańskiego rządu w połowie sierpnia 2021 r. wiele raportów wskazywało, że system afgańskiej edukacji jest w regresie i staje się coraz bardziej sparaliżowany przez biedę, wzrastającą niepewność względem napiętej sytuacji w kraju, a także brak inwestycji w infrastrukturę oraz personel (Bhardwaj, 2021).

W zaistniałej sytuacji nie pomogła również dyskusja, w której udział wzięli właściciele uczelni wyższych, profesorowie uniwersyteccy oraz przywódcy talibów. Ci ostatni argumentowali, że nie istnieje alternatywa dla dalszego utrzymania koedukacji dziewcząt i chłopców oraz że nauczyciele płci męskiej nie mogą dalej prowadzić żeńskich klas (Saif & Khan, 2021). Taka narracja sprowadza się do znaczącego utrudnienia dostępu do edukacji dla kobiet, ponieważ w sektorze szkolnictwa wyższego odnotowano bardzo wysoki niedobór kobiet na uniwersytetach oraz brak infrastruktury, która umożliwiałaby oddzielne nauczanie dla obu płci. Działania podejmowane przez talibów oraz wydawane przez nich rozkazy po ponownym dojściu do władzy nie są obojętne wobec edukacji dziewcząt w Afganistanie, przez co istotnie zagroziły sytuacji i przyszłości afgańskich kobiet.

Miejsce kobiet w życiu rodzinnym

Miejsce afgańskich kobiet w życiu rodzinnym jest silnie uwarunkowane przez kulturowe, społeczne i religijne normy, które mogą się różnić w zależności od regionu, etniczności i kontekstu społecznego. Kultura Afganistanu jest bardzo kolektywistyczna (*Kanon pojęć psychologicznych*, 2017), a co za tym idzie – społeczeństwo stawia interesy rodziny ponad własne. To sprawia, że rodzinne obowiązki mają zwykle większe znaczenie niż potrzeby osobiste, ponieważ lojalność wobec swojej rodziny w gruncie rzeczy zastępuje także różnego rodzaju zobowiązania wobec przynależnego plemienia, czy też obowiązków wynikających z pochodzenia etnicznego (Indiana University School of Medicine, 2021). Afgańczycy niechętnie dzielą się sprawami rodzinnymi z osobami spoza rodziny, ponieważ uważają te kwestie za ściśle prywatne. Dzieje się tak, ponieważ wiedza o problemach danej rodziny, w której posiadanie wejdą osoby trzecie, może przynieść wstyd domownikom, a z honorowego punktu widzenia jest to niedopuszczalne (Evason, 2019a). Kobiety pośród innych kobiet mogą być nieco bardziej skłonne między sobą do otwierania się na tematy dotyczące życia osobistego, jednak zwykle to, co się dzieje w rodzinie, jest trzymane w tajemnicy.

Tradycja patriarcalna (Minikar, 2016) oraz hierarchia wieku panują we wszystkich regionach Afganistanu bez względu na etniczność, dlatego to najstarszy mężczyzna posiada największy autorytet, a co za tym idzie – władzę decyzyjną. Zwykle kontroluje on wszelkie wydatki rodziny, a każda decyzja zapadająca w kręgach rodziny musi zostać zatwierdzona przez męża lub ojca. Rola kobiet sprowadza się do prac domowych, wychowywania dzieci, zaspokajania

potrzeb domowników czy też przyjmowania gości – przyjęło się, że obowiązkiem kobiety jest dostarczenie gościom odpowiedniej rozrywki oraz obsługi w możliwie jak najlepszy oraz gościnny sposób, na który dana rodzina może sobie pozwolić (Evason, 2019b).

Ze względu na konserwatywne poglądy i zasady Afgańczyków, wynikające z kodeksu religijnego, czyli szariat (Coulson, 2022), kobiety nie powinny utrzymywać kontaktu z nikim spoza jej własnej rodziny. To oznacza, że wyjście z domu jest możliwe tylko i wyłącznie w towarzystwie męża bądź krewnego mężczyzny, a ciało kobiety musi być częściowo lub całkowicie zasłonięte przez burkę, czador lub nikab (Jureńczyk, 2019). Przestrzeganie tego prawa jest zależne od postawy rodziny i choć nie zawsze jest stosowane w praktyce, to stanowi ono ogromną barierę dla kobiet, które zwyczajnie chcą pracować, studiować czy też bez przeszkód korzystać z opieki zdrowotnej. Z tego powodu Afganki są ściśle odseparowane od zdecydowanej większości decyzji publicznych, a od nich samych oczekuje się skromności i bycia posłusznym swoim mężom, braciom i ojcom (Gutierrez, 2021). Wyjątkiem, w którym kobieta może stanowić autorytet dla męskiego członka rodziny, jest jedynie jej syn, gdy jest dzieckiem. Przestrzeganie tego radykalnego prawa jest szczególnie niebezpieczne w chwili, gdy kobieta zostaje wdową, a wśród jej dzieci nie ma dorosłego syna czy innego bliskiego krewnego mężczyzny. W takim przypadku kobietę i jej potomstwo skazuje się na głód, życie w niedostatku i cierpienie, ponieważ nie może samotnie opuścić domu w celu zdobycia pożywienia czy podjęcia pracy (Addario, 2021). Takie sytuacje zdarzają się coraz częściej ze względu na wycofanie się sił Stanów Zjednoczonych Ameryki z terytorium Afganistanu i ponowne przejęcie władzy przez skrajnie fundamentalnych talibów (Oppenheim, 2021).

Naruszenie przez kobiety zasad i oczekiwań dotyczących odosobnienia społecznego jest przez afgańskie społeczeństwo postrzegane jako skrajnie nieodpowiedzialne i wstydlive postępowanie, a czyny te mogą powodować problemy dla męskich członków ich rodzin. Z tego względu Afganki są uznawane za strażniczki rodzinnego honoru (Ahmed-Ghosh, 2003, s. 3). Co więcej, za niebezpieczne z punktu widzenia przestrzegania religijnych zasad uważa się kobiety niezależne, które chcą kształcić się, pracować i nie ulegają zasadom narzucanym przez męża. Najmniejszy wpływ na swoje życie posiadają kobiety zamieszkujące regiony o największym zasięgu władzy sprawowanej przez talibów oraz te pochodzące z bardzo ubogich rodzin. Problemy dotyczące praw kobiet wynikają przede wszystkim z jednoczesnego nakładania się na siebie norm religijnych, prawa rządowego oraz lokalnych i tradycyjnych zasad rozwiązywania sporów.

Większość konfliktów, w tym rodzinnych, jest rozstrzygana przez rady wiejskie, co powoduje, że kobiety nie są zwykle brane pod uwagę przy ich rozwiązywaniu. Sprawy dodatkowo komplikują lokalne relacje władzy, przestrzegane tradycje, mizoginistyczne interpretacje islamskiego prawa, jak i sam sposób dojścia do porozumienia między uczestniczącymi rodzinami (Allen & Felbab-Brown, 2020).

Zawieranie małżeństw

Pod pierwszymi rządami talibów kobiety i dziewczęta były poddane restrykcjom, co wpłynęło na ich autonomię w kwestiach małżeńskich. Po upadku ich reżimu i zwróceniu międzynarodowej uwagi na równouprawnienie płci, sytuacja zaczęła ewoluować. Bardzo duży problem stanowią małżeństwa dzieci oraz nieletnich dziewcząt. Mimo że oficjalnie są one nielegalne, to jednak bardzo powszechne wśród afgańskiego społeczeństwa. 15–16 lat to minimalny wiek zawarcia małżeństwa dla dziewcząt (De Alba, 2022), który znacząco odbiega od światowego standardu, czyli wymogu ukończenia 18 lat. Takie sytuacje zdarzają się przede wszystkim na obszarach wiejskich, szczególnie wzdłuż granicy z Pakistanem, jednak jest to problem, który dotyczy całego kraju. Częstym celem małżeństw, w których stroną są niepełnoletnie dziewczynki, jest umocnienie więzi między rywalizującymi rodzinami oraz plemionami i tyczy się to różnych układów lub uregulowania długów i sporów. Co więcej, ubogie rodziny często sprzedają swoje córki w zamian za duży posag pochodzący z bogatej rodziny męża, a ci są najczęściej znacząco starsi od swych żon (UNFPA Afghanistan, 2022).

Statystyki od wielu lat pokazują, jak poważny problem stanowią małżeństwa wśród nieletnich dziewczynek. W listopadzie 2021 r. dyrektor wykonawcza UNICEF Henrietta Fore wydała oświadczenie, w którym wyraziła głębokie zaniepokojenie doniesieniami dotyczącymi wzrostu liczby nielegalnych małżeństw w Afganistanie (O2, 2021). Jak wynika z oświadczenia, UNICEF szacuje, że 28% afgańskich kobiet wyszło za mąż przed ukończeniem 18. roku życia. Ze względu na krytyczną sytuację gospodarczą państwa coraz więcej rodzin popada w ubóstwo, a to skłania je do podejmowania radykalnych decyzji, w tym wydawania córek za mąż w bardzo młodym wieku. Z racji, że zdecydowana większość nastoletnich Afganek nie może powrócić do szkół i dalszej nauki, ryzyko małżeństw dzieci staje się coraz większe (UNICEF, 2021).

Za podjęcie decyzji dotyczącej „sprzedaży” dziewczynek do małżeństwa odpowiedzialni w rodzinie są mężczyźni, a ich żony, matki, siostry oraz same dziewczęta nie mają właściwie nic do powiedzenia w tej sprawie. Dla podejmujących

decyzję nie ma znaczenia fakt, że przyszłe żony nie mają wpływu na to, kogo poślubią i o ile starszy będzie od nich partner. Istnieje bardzo małe prawdopodobieństwo, by obecne prawo afgańskie pod rządami talibów mogło jakkolwiek uchronić dziewczynkę lub kobietę od przymusowego małżeństwa. W Afganistanie od lat stosuje się tradycyjne lub zwyczajowe prawo nad prawem ustawowym, a szereg spraw jest kierowanych do trybunałów plemiennych, stosujących własne zwyczaje i zasady (Tahirih Justice Center, 2022), które mogą być bardzo krzywdzące w skutkach dla większości kobiet.

Przestępstwa seksualne

Przestępstwa seksualne wobec kobiet w Afganistanie stanowią poważny problem społeczny, który jest wynikiem wielu czynników, takich jak konflikty zbrojne, normy kulturowe, niewystarczająca ochrona praw kobiet i brak edukacji na temat równouprawnienia płci. Ponieważ Afganistan to kraj, w którym obowiązuje *de facto* prawo szariatu, wszelkie dobrowolne stosunki seksualne poza małżeństwem są kryminalizowane. *Zina* to dobrowolne odbycie bezprawnego stosunku seksualnego z kimś, kto nie jest twoim współmałżonkiem (Ilyas, 2019). Z racji, że kryminalizacja tworzy trudne do pokonania bariery w dostępie kobiet do ochrony przed gwałtem, problem przestępstw seksualnych na afgańskich kobietach jest często spotykany. Kobiety, które próbują udowodnić, że zostały zgwałcone, muszą liczyć się z ogromnym ryzykiem, że zamiast sprawiedliwego wyroku wobec sprawcy same zostaną oskarżone o cudzołóstwo, ponieważ każdorazowa analiza związku między ściganiem dobrowolnego aktu seksualnego a ochroną przed gwałtem musi mierzyć się z prawem islamskim (Wimpelmann, 2017).

Standardową karą za *zina* jest chłosta dla tych, którzy nie pozostają w związku małżeńskim, i ukamienowanie tych, którzy są w małżeństwie. By móc zastosować te absurdalnie surowe kary, muszą jednak zostać spełnione pewne wymogi dowodowe – czterech świadków płci męskiej musi zeznać przestępstwo, bądź sprawca musi złożyć osobiste zeznanie (które ma możliwość wycofać w dowolnym momencie) (Islamweb, 2001). Dlatego to mało prawdopodobne, aby ofiary gwałtu zgłosiły przestępstwo, jeśli staną przed sądem. Co gorsza, niektóre ofiary gwałtu zostają poddane „testom dziewictwa”, co jest absolutnie nienaukowym procederem oraz stanowi bardzo poważne naruszenie praw człowieka, a wyniki wykorzystuje się jako dowód w postępowaniu karnym, zgodnie z tym, co ustalono w raporcie (Ahmadzai & Sadeghzadeh, 2017).

Kobiety będące ofiarami gwałtu są narażone na podwójne ryzyko przemocy, nie tylko ze względu na prawo krajowe, ale także mogą stać się ofiarami tzw. zabójstw honorowych, dokonanych przez ich własnych krewnych, którzy usprawiedliwiają ten czyn, twierdząc, że ofiara przyniosła hańbę rodzinie (Douglas Dailey, 2016). Zdarza się, że zgwałcona kobieta zmuszana jest przez rodziny do zawarcia małżeństwa z gwałtcielem, co jest szczególnie prawdopodobne, gdy kobieta zajdzie z nim w ciążę (Morris, 2013). Robi się to również dlatego, aby sam gwałtciciel mógł uniknąć postawienia mu zarzutów. To pokazuje, że ofiary gwałtów w Afganistanie są zdecydowanie bardziej napiętnowane aniżeli sprawcy tych przestępstw. Niestety, w związku z powyższym wiele kobiet, nie widząc nadziei na ukaranie sprawców, którzy dopuścili się karygodnych czynów, a także nosząc brzemień zhańbienia rodziny, ucieka się do tragicznych rozwiązań, dokonując samospalenia lub innej formy samobójstwa (United Nations, 2020).

Opieka zdrowotna

Opieka zdrowotna kobiet w Afganistanie stanowi ważny aspekt ich życia i jest obarczona wieloma wyzwaniem związanymi z dostępem do odpowiednich usług medycznych, kulturowymi normami społecznymi i niestabilnością polityczną. Pomimo pewnych postępów sytuacja zdrowotna kobiet w Afganistanie pozostaje nadal trudna i wymaga dalszych działań w celu poprawy. Obecność sił Stanów Zjednoczonych Ameryki i koalicji na terytorium Afganistanu przez ostatnie dwie dekady spowodowała, że kraj ten otrzymywał międzynarodowe wsparcie oraz pomoc w finansowaniu podstawowych usług (Rose, Pisa & Lowcock, 2021). Przez ostatnich siedem lat amerykańskiej obecności w Afganistanie poziom wsparcia i niesionej pomocy uległ obniżeniu, a po ogłoszeniu przez prezydenta Joe Bidena decyzji o przyspieszeniu wycofywania wojsk USA oraz NATO dobrobyt i życie afgańskich kobiet i dziewcząt stanęło w obliczu załamania, które stało się faktem w chwili, gdy talibowie przejęli kontrolę nad krajem 15 sierpnia 2021 r. (UN News, 2021).

Problem kobiet w Afganistanie dotyczący zdrowia reprodukcyjnego oraz seksualnego był bardzo poważny jeszcze przed ostatnim przewrotem w kraju. Na początku lat dwutysięcznych Afganistan po wielu latach konfliktów, skrajnego ubóstwa, braku odpowiedniego systemu opieki zdrowotnej, a także urodzeń bez obecności lekarzy i położnych posiadał drugi najwyższy wskaźnik śmiertelności matek na świecie (Chung, 2007). Większość kobiet nie miała bowiem dostępu do opieki zdrowotnej, a sytuację dodatkowo komplikował zakaz leczenia

Afganek przez lekarzy będących mężczyznami, ponieważ lekarzom nie wolno było spotykać się z pacjentami płci przeciwnej, co w oczywisty sposób znacząco ograniczało rodzaj i zakres opieki, jaką otrzymywały pacjentki (Jung i in., 2021). Kiedy pod koniec 2001 r. udało się odsunąć talibów od władzy, nowy rząd Afganistanu wraz z międzynarodową społecznością potraktowali jako priorytet rozwój skutecznego systemu opieki zdrowotnej. Wszystkie podjęte działania doprowadziły m.in. do zmniejszenia śmiertelności wśród matek z 1450 zgonów w 2000 r. do 638 w 2017 r. (The World Bank, 2019).

Według raportu Banku Światowego z 2018 r. w latach 2004–2010 usługi opieki zdrowotnej uległy znaczącej poprawie, jednak w 2010 r. po podpisaniu deklaracji na szczycie w Lizbonie, w której wyrażono zgodę na przekazanie pełnej odpowiedzialności za bezpieczeństwo w Afganistanie siłom afgańskim do końca 2014 r. (Brunnstrom, 2010), system opieki zdrowotnej zaczął się pogarszać. Lata 2011–2016 to czas, w którym poprawa usług w zakresie zdrowia uległa spowolnieniu (The World Bank, 2018). Raporty w zakresie dostępu afgańskich kobiet do opieki zdrowotnej, które powstawały przez ostatnich 25 lat, były skoncentrowane głównie na przeszkodach i ograniczeniach wynikających z braku bezpieczeństwa oraz trwających konfliktów (Ezadi i in., 2022). Należy pamiętać jednak, że ubóstwo, obowiązujące tradycje, brak edukacji to również poważne bariery. Obecna niestabilność wewnętrzna spowodowana powrotem talibów może jeszcze bardziej pogłębić kryzys dotyczący opieki zdrowotnej kobiet w Afganistanie (UN Women, 2022b).

Problem afgańskiej służby zdrowia nie dotyczy jedynie kobiet wymagających opieki zdrowotnej, ale także kobiet będących lekarzami oraz pracownicami w służbie zdrowia. Znajdują się one w samym centrum krajowego konfliktu, będąc rozdarte pomiędzy ciągle rosnącymi potrzebami w zakresie zdrowia wśród społeczeństwa a strachem wynikającym z pracy pod rządami talibów. Ponadto poszkodowane mogą zostać przyszłe pracownice, które nie rozpoczęły jeszcze swojej pracy w służbie zdrowia, a którym taka możliwość zostanie odebrana. Ta sytuacja może zrujnować ich przyszłość, na którą tak ciężko pracowały przez lata edukacji. Pod pierwszymi rządami talibów kobiety nie mogły uczyć się w szkołach medycznych – studentki ponownie zaczęły kończyć studia od 2006 r. (Radio Free Europe/Radio Liberty, 2006). Tymczasem wywalczony postęp w dziedzinie edukacji medycznej kobiet jest bardzo zagrożony. Widmo atakowania kobiet lekarzy, segregacja, dyskryminacja i narzucanie kar nie tylko obciążą personel płci żeńskiej, ale zagrozi zatrzymaniem starań w zakresie poprawienia standardu zdrowia publicznego w Afganistanie (Glinski, 2022).

Zakończenie

Powrót talibów do władzy to krytyczny moment dla afgańskich kobiet i dziewcząt. Stale pogarszająca się sytuacja krajowego, szeroko pojmowanego, bezpieczeństwa wywiera coraz większą presję na Afganki w życiu publicznym. Przez ostatnie dwie dekady podejmowano liczne inicjatywy mające na celu poprawę jakości życia kobiet w Afganistanie. Jednakże wszystkie te działania stały w obliczu poważnego zagrożenia i tracą swoje znaczenie w kontekście ponownych rządów talibów. Przemoc wobec Afganek jest wciąż zjawiskiem endemicznym na terytorium kraju, a dostęp kobiet do wymiaru sprawiedliwości jest prawie całkowicie ograniczony. Nie można było jednak żywić wielkich nadziei, że po całkowitym wycofaniu się Stanów Zjednoczonych Ameryki życie kobiet w Afganistanie będzie bezpieczne i dostatnie, ponieważ z każdym kolejnym dniem rządu talibów i polityczny klimat stają się coraz bardziej wrogie dla praw kobiet.

Ponadto, wykluczenie afgańskich kobiet z publicznego procesu decyzyjnego spowoduje uciszenie ich głosu w zakresie krajowych ustaleń i międzynarodowych priorytetów w dziedzinie zdrowia, edukacji i bezpieczeństwa oraz doprowadzi do upadku platform wsparcia dla kobiet. Społeczność międzynarodowa obserwuje stałe odsuwanie kobiet na margines życia codziennego, co powoduje oddalanie się od wizji wypracowania równości płci w tym kraju. Obecna niestabilność w Afganistanie prowadzi do zwiększenia poziomu ubóstwa, a bezpieczeństwo kobiet jest poważnie zagrożone – kobiety tracą swoje podstawowe prawa, dostęp do edukacji, zatrudnienia czy opieki zdrowotnej. Co więcej, dalsze przeszkody w kształceniu i szkoleniu kobiet mogą w rezultacie przynieść długotrwałe niedobory w żeńskiej służbie zdrowia. Pomimo dwóch dekad ogromnych wysiłków w zakresie walki o prawa kobiet w Afganistanie, ich bezpieczeństwo oraz dobrobyt stoją w obliczu katastrofy.

Bibliografia

- ABC News (2001). *Afghan Women Fighting Against Oppression*. Pobrano z lokalizacji: <https://abcnews.go.com/GMA/story?id=126628&page=1> [dostęp: 25.07.2022].
- Addario, L. (2021). *The Taliban's Return Is Awful for Women in Afghanistan*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2021/08/the-talibans-return-is-awful-for-women-in-afghanistan/619765/> [dostęp: 10.08.2022].
- Ahmadzai, A. & Sadeghzadeh, C. (2017). *The shame of Afghanistan's virginity tests*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.bbc.com/news/world-asia-42112827> [dostęp: 17.08.2022].

- Ahmed-Ghosh, H. (2003). A History of Women in Afghanistan: Lessons Learnt for the Future or Yesterdays and Tomorrow: Women in Afghanistan. *Journal of International Women's Studies*, 4, 3.
- Allen, J.R. & Felbab-Brown, V. (2020). *The fate of women's rights in Afghanistan*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.brookings.edu/essay/the-fate-of-womens-rights-in-afghanistan/> [dostęp: 28.07.2022].
- Amanpour, C. (2021). *Taliban spokesman: Afghans 'should not be terrified'*. Pobrano z lokalizacji: <https://edition.cnn.com/videos/world/2021/08/16/taliban-suhail-shaheen-amanpour-afghanistan.cnn> [dostęp: 28.07.2022].
- Annan, K. (2001). *True afghan peace not possible without restoration of women's rights, says Secretary-General in message to brussels summit*. Pobrano z lokalizacji: <https://press.un.org/en/2001/sgsm8066.doc.htm> [dostęp: 27.07.2022].
- Barr, H. (2021). *The Fragility of Women's Rights in Afghanistan*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.hrw.org/news/2021/08/17/fragility-womens-rights-afghanistan> [dostęp: 28.07.2022].
- Batha, E. (2022). *Taliban U-turn leaves Afghan girls shut out of school*. Pobrano z lokalizacji: <https://news.trust.org/item/20210831110425-cvykj> [dostęp: 2.08.2022].
- Bergen, P.T. (2022). *September 11 attacks*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.britannica.com/event/September-11-attacks> [dostęp: 27.07.2022].
- Bhardwaj, T. (2021). *Education experts worry about future of Afghanistan's education system*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.downtoearth.org.in/news/governance/education-experts-worry-about-future-of-afghanistan-s-education-system-78595> [dostęp: 8.08.2022].
- Biden, J. (2021). *Remarks by President Biden on the End of the War in Afghanistan*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/08/31/remarks-by-president-biden-on-the-end-of-the-war-in-afghanistan/> [dostęp: 28.07.2022].
- Britannica (2021). *Afghan War*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.britannica.com/event/Afghan-War> [dostęp: 27.07.2022].
- Britannica (2022a). *Sharia. Islamic law*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.britannica.com/topic/Shariah> [dostęp: 27.07.2022].
- Britannica (2022b). *al-Qaeda. Islamic militant organization*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.britannica.com/topic/al-Qaeda> [dostęp: 27.07.2022].
- Britannica (2022c). *Colin Powell. United States general and statesman*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.britannica.com/biography/Colin-Powell> [dostęp: 27.07.2022].
- Brunnstrom, D. (2010). *NATO aims to start Afghan handover early next year*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.reuters.com/article/us-nato-afghanistan-handover-idUSTRE69A37E20101011> [dostęp: 23.08.2022].
- Chung, J. (2007). *Maternal Mortality in Afghanistan: where women die from giving birth*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.visapourlimage.com/en/festival/exhibitions/mortalite-maternelle-en-afghanistan-le-pays-ou-les-femmes-meurent-en-donnant-la-vie> [dostęp: 23.08.2022].
- Coulson, N.J. (2022). *Sharia. Islamic law*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.britannica.com/topic/Shariah> [dostęp: 10.08.2022].
- De Alba, K. (2022). *Child Marriage in Afghanistan On the Rise*. Pobrano z lokalizacji: <https://borgenproject.org/child-marriages-in-afghanistan/> [dostęp: 16.08.2022].

- Department of Emergency and Military Affairs (2001). *Operation Enduring Freedom*. Pobrano z lokalizacji: <https://dema.af.gov/sites/default/files/Publications/AR-Operation%20Enduring%20Freedom-BORUNDA.pdf> [dostęp: 27.07.2022].
- Douglas Dailey, J. (2016). *Honor killing*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.britannica.com/topic/honor-killing> [dostęp: 17.08.2022].
- Evason, N. (2019a). *Afghan Culture. Core Concepts*. Pobrano z lokalizacji: <https://culturalatlas.sbs.com.au/afghan-culture/afghan-culture-core-concepts> [dostęp: 10.08.2022].
- Evason, N. (2019b). *Afghan Culture. Family*. Pobrano z lokalizacji: <https://culturalatlas.sbs.com.au/afghan-culture/afghan-culture-family> [dostęp: 10.08.2022].
- Ezadi, Z., Mohammadi, N., Sarwari, R. & Jafari, S.M. (2022). *Afghan women and access to health care in the past 25 years*. Pobrano z lokalizacji: [https://www.thelancet.com/journals/eclinm/article/PIIS2589-5370\(21\)00516-2/fulltext#bib0001](https://www.thelancet.com/journals/eclinm/article/PIIS2589-5370(21)00516-2/fulltext#bib0001) [dostęp: 23.08.2022].
- Glinski, S. (2022). *'The Taliban know they need us': the Afghan hospitals run by women*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.theguardian.com/global-development/2022/may/09/taliban-afghanistan-hospitals-run-by-women-doctors> [dostęp: 23.08.2022].
- Gutierrez, N. (2021). *Afghan Woman Tells Us What It Was Like Leaving Her House for the First Time*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.vice.com/en/article/k785xw/afghanistan-kabul-women-taliban-rights> [dostęp: 10.08.2022].
- Ilyas, A. (2019). *What is Zina in Islam?*. Pobrano z lokalizacji: <https://nikahforever.com/blog/what-is-zina-in-islam/> [dostęp: 17.08.2022].
- Indiana University School of Medicine (2021). *Information about our Afghan community*. Pobrano z lokalizacji: <https://medicine.iu.edu/blogs/uncategorized/information-about-our-afghan-community> [dostęp: 10.08.2022].
- Islamweb (2001). *Punishment for Zina*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.islamweb.net/en/fatwa/82752/punishment-for-zina> [dostęp: 17.08.2022].
- Jung, L., Khorsand, L., Afzali, A., Dahir, M., Essar, M.Y. & Dhatt, R. (2021). *Staring into the darkness: women health workers in Afghanistan*. Pobrano z lokalizacji: <https://blogs.bmj.com/bmj/2021/09/06/staring-into-the-darkness-women-health-workers-in-afghanistan/> [dostęp: 23.08.2022].
- Jureńczyk, Ł. (2019). The social position of women in Afghanistan after 2014. *Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje*, 45(2), 22.
- Kanon pojęć psychologicznych (2017). *Kultura kolektywistyczna*. Pobrano z lokalizacji: <http://kanonpojecpsychologicznych.pl/encyclopedia/kultura-kolektywistyczna/> [dostęp: 10.08.2022].
- Kelly, A. (2011). *Afghan girls' education backsliding as donors shift focus to withdrawal*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.theguardian.com/global-development/2011/feb/24/afghanistan-girls-education-report> [dostęp: 2.08.2022].
- Krayer, P. (2011). *Pudrah and Afghanistan Culture*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.about-afghanistan.com/purdah.html> [dostęp: 25.07.2022].
- Medica Mondiale (2021). *EVAW-Law (Elimination of Violence against Women)*. Pobrano z lokalizacji: <https://medicamondiale.org/en/service/glossary/evaw-law-elimination-of-violence-against-women> [dostęp: 28.07.2022].
- Minikar (2016). *Rodzina patriarchalna jest nieodłączna. Definicja i ogólny opis*. Pobrano z lokalizacji: <https://minikar.ru/pl/love-and-relationship/patriarhalnoi-semeprishche-opredelenie-i-obshchee-opisanie-kak/> [dostęp: 10.08.2022].

- Morris, K. (2013). *Gulnaz: the Afghan woman forced to marry her rapist*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.channel4.com/news/gulnaz-afghan-rape-afghanistan-adultery-karzai> [dostęp: 17.08.2022].
- New Zealand History (2021). *Women and the vote*. Pobrano z lokalizacji: <https://nzhistory.govt.nz/politics/womens-suffrage/world-suffrage-timeline> [dostęp: 25.07.2022].
- O2 (2021). *UNICEF bije na alarm. Afgańskie dziewczynki w niebezpieczeństwie*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.o2.pl/informacje/unicef-bije-na-alarm-afganskie-dziewczynki-w-niebezpieczenstwie-6704008416045984a> [dostęp: 16.08.2022].
- Oppenheim, M. (2021). *'Prisoners in homes': The women in Afghanistan barred from leaving home without a man*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.independent.co.uk/asia/south-asia/afghanistan-taliban-kabul-women-b1903497.html> [dostęp: 10.08.2022].
- Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie (2007). *Kofi A. Annan – Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych*. Pobrano z lokalizacji: https://www.unic.un.org/pl/sekretarz/kofi_annan.php# [dostęp: 27.07.2022].
- Powell, C.L. (2001). *Afghan Women*. Pobrano z lokalizacji: <https://2001-2009.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2001/6229.htm> [dostęp: 27.07.2022].
- Radio Free Europe/Radio Liberty (2006). *Afghanistan: Women Return To Medicine After Taliban Ban*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.rferl.org/a/1068396.html> [dostęp: 23.08.2022].
- Rose, S., Pisa, M. & Lowcock, M. (2021). *On the Brink: Enabling Urgent Financial Flows to Afghanistan*. Pobrano z lokalizacji: <https://reliefweb.int/report/afghanistan/brink-enabling-urgent-financial-flows-afghanistan> [dostęp: 23.08.2022].
- Saif, S.K. & Khan, A.A. (2021). *Fear and distrust despite Taliban pledges on women's HE*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=2021082708103068> [dostęp: 8.08.2022].
- Salehi, N.A. (2021). *Over 50% of Students at Herat University Are Girls*. Pobrano z lokalizacji: <https://tolonews.com/afghanistan-172523> [dostęp: 8.08.2022].
- Strochlic, N. (2017). *Famed 'Afghan Girl' Finally Gets a Home*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.nationalgeographic.com/pages/article/afghan-girl-home-afghanistan> [dostęp: 25.07.2022].
- Tahir, M. & Wakeel, A. (2019). *A Study of Students Perceived Predictability of Kankor Examination and Relationship with Kankor Score. Kardan Journal of Social Sciences and Humanities, 2(2), 13–25*.
- Tahirih Justice Center (2022). *Forced Marriage Overseas: Afghanistan*. Pobrano z lokalizacji: <https://preventforcedmarriage.org/forced-marriage-in-afghanistan/> [dostęp: 16.08.2022].
- The World Bank (2018). *Progress in the Face of Insecurity: Improving Health Outcomes in Afghanistan*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.worldbank.org/en/news/infographic/2018/03/06/progress-in-face-of-insecurity-improving-health-outcomes-in-afghanistan> [dostęp: 23.08.2022].
- The World Bank (2019). *Maternal mortality ratio (modeled estimate, per 100,000 live births) – Afghanistan*. Pobrano z lokalizacji: <https://data.worldbank.org/indicator/SH.STA.MMRT?locations=AF> [dostęp: 23.08.2022].
- TOLONews (2020). *Kabul Girl Top Scorer in National University Entrance Exam*. Pobrano z lokalizacji: <https://tolonews.com/afghanistan-166554> [dostęp: 2.08.2022].

- UN News (2021). *Afghanistan's healthcare system on brink of collapse, as hunger hits 95 per cent of families*. Pobrano z lokalizacji: <https://news.un.org/en/story/2021/09/1100652> [dostęp: 23.08.2022].
- UN Women (2021). *Gender alert I: Women's rights in Afghanistan: Where are we now?*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2021-12/Gender-alert-Womens-rights-in-Afghanistan-en.pdf> [dostęp: 2.08.2022].
- UN Women (2022a). *Afghanistan crisis update: Women and girls in displacement*. Pobrano z lokalizacji: https://asiapacific.unwomen.org/sites/default/files/2022-03/af-Afghanistan_factsheet-s2.pdf [dostęp: 28.07.2022].
- UN Women (2022b). *Gender alert no. 2: Women's rights in Afghanistan one year after the Taliban take-over*. Pobrano z lokalizacji: https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-08/Gender-alert-2-Womens-rights-in-Afghanistan-one-year-after-the-Taliban-take-over-en_0.pdf [dostęp: 23.08.2022].
- UNFPA Afghanistan (2022). *Child Marriage*. Pobrano z lokalizacji: <https://afghanistan.unfpa.org/en/node/15233> [dostęp: 16.08.2022].
- UNICEF (2021). *Girls increasingly at risk of child marriage in Afghanistan*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.unicef.org/press-releases/girls-increasingly-risk-child-marriage-afghanistan> [dostęp: 16.08.2022].
- United Nations (2020). *Improved Afghan law still fails victims of sex crimes and violence against women*. Pobrano z lokalizacji: <https://news.un.org/en/story/2020/12/1079422> [dostęp: 17.08.2022].
- Wimpelmann, T. (2017). *Adultery, rape, and escaping the house: The protection and policing of female sexuality in Afghanistan*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.cmi.no/publications/6404-adultery-rape-and-escaping-the-house> [dostęp: 17.08.2022].
- Zirack, L. (2021). *Women's Education: Afghanistan's Biggest Success Story Now at Risk*. Pobrano z lokalizacji: <https://thediplomat.com/2021/09/womens-education-afghanistans-biggest-success-story-now-at-risk/> [dostęp: 4.08.2022].

Women in Afghanistan. Challenges and problems of Afghan women as a consequence of the first Taliban rule

SUMMARY In the 1990s, when the Taliban came to power as a result of the civil war, many social restrictions were imposed on women, including compulsory burqas. Increasingly fundamental, harmful, and abstract restrictions were also imposed in areas such as access to education, a ban on working as doctors for other women, and inadequate access to health care. In addition, a very strict law was enacted prohibiting women from appearing in public without a male guardian, such as a husband or male relative, literally condemning widows and their children to starvation. Such behavior by the Taliban government brought Afghanistan's institutions and economy to the brink of collapse. Women and children were particularly hard hit by the impoverishment. The story of Afghan women came full circle when the United States of America and coalition forces withdrew from Afghan territory. Women again faced great danger and vulnerability with the return of the Taliban to power. The purpose of this article is to present various aspects of the lives of Afghan women

and the difficulties and barriers they face on a daily basis as a result of Taliban rule, their fundamentalist approach to power, and the behavior of society itself due to Afghanistan's complex traditions and culture. Newspaper articles, scholarly articles, statistical databases, and numerous online sources dealing with international relations and the history and traditions of Afghanistan were analyzed to gain insight into this multifaceted problem.

KEYWORDS Afghanistan, Taliban, Afghan women, women's rights, terrorism, fundamentalism

Data przekazania artykułu: 25.04.2023; data zaakceptowania artykułu: 10.08.2023.